

Laidiens: **12.10.2011., Nr. 161**

Ministru kabineta noteikumi Nr.723

Rīgā 2011.gada 20.septembrī (prot. Nr.53 23.§)

Darbību ar jonizējošā starojuma avotiem licencēšanas kārtība

Izdoti saskaņā ar likuma "Par radiācijas drošību un kodoldrošību"

11.panta otrās daļas 1., 2. un 3.punktu, 11.panta piekto daļu,

12.panta otro daļu un 29.panta ceturto daļu

I. Vispārīgais jautājums

1. Noteikumi nosaka:

1.1. darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kurām nav nepieciešama speciālā atļauja (licence) vai atļauja, jo cilvēku rīcība šīs darbības nespēj ietekmēt vai potenciālā jonizējošā starojuma doza un apstarošanas kaitīgā iedarbība ir tik maza, ka no radiācijas drošības viedokļa to var neņemt vērā;

1.2. kritērijus, kas jāievēro, lai pieprasītu speciālo atļauju (licenci) vai atļauju darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem;

1.3. kārtību, kādā izsniedzamas speciālās atļaujas (licences) un atļaujas darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem;

1.4. valsts nodevas apmēru un maksāšanas kārtību;

1.5. kārtību, kādā publiski apspriežama valsts nozīmes jonizējošā starojuma objektu izveidošana vai būtisku pārmaiņu veikšana tajos;

1.6. civiltiesiskās atbildības apdrošinājuma minimālo summu.

II. Darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kurām nav nepieciešama speciālā atļauja (licence) vai atļauja

2. Speciālā atļauja (licence) vai atļauja darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem (turpmāk – speciālā atļauja (licence) vai atļauja) nav nepieciešama, ja jonizējošā starojuma avots ir:

2.1. radioaktīva viela, ja tā atbilst vismaz vienam no šādiem nosacījumiem:

2.1.1. kopējā radioaktivitāte attiecīgajam radionuklīdam nepārsniedz šo noteikumu 1.pielikumā norādīto lielumu;

2.1.2. īpatnējā radioaktivitāte attiecīgajam radionuklīdam uz masas vienību nepārsniedz šo noteikumu 1.pielikumā norādīto lielumu, un radioaktīvās vielas kopējais daudzums nepārsniedz 1000 kg;

2.2. katodstaru caurule, kas paredzēta vizuālā attēla iegūšanai, ja tā atbilst vismaz vienam no šādiem nosacījumiem:

2.2.1. katodstaru caurules maksimālā potenciālu starpība nepārsniedz 30 kV, un ekspluatācijas apstākļos, kas atbilst ražotāja nosacījumiem, katodstaru caurules radītā jonizējošā starojuma dozas jauda ir mazāka par 1 μSv stundā 0,1 m attālumā no jebkura sasniedzama aparāta virsmas punkta;

2.2.2. potenciālu starpība ir mazāka par 5 kV;

2.3. elektrisks aparāts, ja tas atbilst vismaz vienam no šādiem nosacījumiem:

2.3.1. aparāta maksimālā potenciālu starpība nepārsniedz 30 kV, un ekspluatācijas apstākļos, kas atbilst ražotāja nosacījumiem, aparāta radītā jonizējošā starojuma dozas jauda ir mazāka par 1 μSv stundā 0,1 m attālumā no jebkura sasniedzama aparāta virsmas punkta;

2.3.2. potenciālu starpība ir mazāka par 5 kV;

2.4. iekārta vai aparāts, kas satur slēgtu starojuma avotu, un šajā starojuma avotā esošās radioaktīvās vielas kopējā radioaktivitāte, īpatnējā radioaktivitāte vai abi šie radioaktivitātes lielumi attiecīgajam radionuklīdam pārsniedz šo noteikumu 1.pielikumā norādītos lielumus, ja ekspluatācijas apstākļos, kas atbilst ražotāja nosacījumiem, jonizējošā starojuma avota radītā dozas jauda ir mazāka par 1 μSv stundā 0,1 m attālumā no jebkura sasniedzama aparāta virsmas punkta un paredzamā efektīvā starojuma doza iedzīvotājam ir mazāka par 10 μSv gadā;

2.5. dūmu detektori, kuros izmanto amerīcija nuklīdu ^{241}Am , ja kopējā radioaktivitāte vienam detektoram nepārsniedz 74 kBq un to kopējais skaits – 100 vienību;

2.6. torija (^{232}Th) sakausējumi luminiscento lampu elektrodos, gāzu izlādes caurulēs un elektronu kineskopos, kā arī sakarsētu gāzes lampu kvēldiegos, ja attiecīgo izstrādājumu kopējais vienā uzņēmumā glabāšanai paredzēto vienību skaits nepārsniedz 10 000 vienību gadā;

2.7. torijs (^{232}Th) speciālajos sakausējumos aviācijas dzinējos vai ugunsizturīgās laboratorijas ierīcēs, ja to kopējā masa vienā uzņēmumā vai vienā konkrētā vietā nepārsniedz 1 000 kg;

2.8. torijs (^{232}Th) metināšanas elektrodos, ja torija koncentrācija ir mazāka par pieciem procentiem un kopējais vienā uzņēmumā vai vienā konkrētā vietā glabājama vai gada laikā šādu elektrodu izmantotais daudzums nepārsniedz 1 000 kg;

2.9. tritijs (^3H) un kriptoni (^{85}Kr) luminiscentajās un speciālajās lampās, kā arī gāzu izlādes caurulēs, kuru radioaktivitāte vienā izstrādājumā nepārsniedz šo noteikumu 1.pielikumā norādītos lielumus un attiecīgo izstrādājumu kopējais vienā uzņēmumā vienlaikus glabājamo vienību skaits nepārsniedz 10 000;

2.10. dabiskais radioaktīvais materiāls, kura īpatnējā radioaktivitāte pārsniedz šo noteikumu 1.pielikumā norādītos lielumus, ja šis materiāls nav īpaši apstrādāts, lai palielinātu tā īpatnējo radioaktivitāti, un, veicot darbības ar šo materiālu, vienas personas saņemtā kopējā jonizējošā starojuma doza nepārsniedz 1 mSv gadā;

2.11. radionuklīdu maisījums, ja tā katra radionuklīda daļas vai kopējā vai īpatnējā radioaktivitātes summa kopējā daudzumā, kas dalīts ar šo noteikumu 1.pielikumā norādīto lielumu attiecīgajam radionuklīdam, ir mazāka vai vienāda ar 1.

3. Speciālā atļauja (licence) vai atļauja nav nepieciešama:

3.1. radioaktīvo vielu nesaturoša jonizējošā starojuma avota transportēšanai, ievēšanai no Eiropas Savienības dalībvalsts, izvešanai uz Eiropas Savienības dalībvalsti, tranzītam no vienas Eiropas Savienības dalībvalsts uz citu dalībvalsti vai pārvietošanai;

3.2. operatora darbībā izmantota radioaktīvo vielu nesaturoša jonizējošā starojuma avota iznomāšanai vai atsavināšanai.

4. Ja saskaņā ar šo noteikumu 1.pielikumu radionuklīda (mātes nuklīda) sabrukšanas procesā rodas citi radionuklīdi (meitas nuklīdi), kas ir norādīti šo noteikumu 2.pielikumā, šo noteikumu 1.pielikumā norādītās radioaktivitātes vērtības attiecas ne tikai uz mātes nuklīdu, bet arī uz attiecīgajiem meitas nuklīdiem. Šajā gadījumā, lai noteiktu, vai darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem ir nepieciešama speciālā atļauja (licence) vai atļauja, izmanto mātes nuklīdam noteikto vērtību.

III. Kritēriji speciālās atļaujas (licences) vai atļaujas pieprasīšanai

5. Speciālo atļauju (licenci) darbībām, kas saistītas ar valsts nozīmes jonizējošā starojuma objekta izveidošanu vai valsts nozīmes jonizējošā starojuma objekta lietošanu vai būtisku pārmaiņu veikšanu, var pieprasīt Latvijas Republikas tiešās pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona, Latvijas Republikā vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī reģistrēta komercsabiedrība.

6. Par kodoliekārtas operatoru var būt tikai Latvijas Republikas tiešās pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona vai Latvijas Republikā reģistrēta komercsabiedrība.

7. Speciālo atļauju (licenci) radioaktīvo atkritumu glabāšanai līdz to apglabāšanai, ja plānotais glabāšanas laiks ir ilgāks par trijiem gadiem, kā arī radioaktīvo atkritumu apglabāšanai var pieprasīt Latvijas Republikas tiešās pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona vai Latvijas Republikā reģistrēta komercsabiedrība.

8. Ārpus Eiropas Savienības dalībvalstīm reģistrēta juridiskā persona var pieprasīt speciālo atļauju (licenci) vai atļauju, ja tā ir reģistrēta Latvijas Republikā, izņemot šo noteikumu 9.punktā minētos gadījumus.

9. Ārpus Eiropas Savienības dalībvalstīm reģistrēta juridiskā persona, fiziskā persona, kura nav Eiropas Savienības dalībvalsts pilsonē vai valstspiederīgā, vai starptautiska organizācija var pieprasīt:

9.1. speciālo atļauju (licenci) jonizējošā starojuma avota īslaicīgai ievēšanai demonstrācijas, kalibrēšanas, testēšanas vai citos līdzīgos nolūkos, ja jonizējošā starojuma avota atrašanās laiks Latvijā nepārsniedz 30 dienu un šādas speciālās atļaujas (licences) iesnieguma iesniedzējam ir speciālā atļauja (licence) vai atļauja darbību veikšanai ar ievedamo jonizējošā starojuma avotu attiecīgajā ārvalstī;

9.2. speciālo atļauju (licenci) vai atļauju katram atsevišķam jonizējošā starojuma avotu tranzīta pārvadājumam.

10. Lai saņemtu speciālo atļauju (licenci) vai atļauju, speciālās atļaujas (licences) vai atļaujas iesnieguma iesniedzējs (turpmāk – iesniedzējs):

10.1. nodrošina apstākļus jonizējošā starojuma avota drošai ekspluatācijai un glabāšanai, kā arī izpilda ražotāja ekspluatācijas dokumentos norādītās tehniskās prasības;

10.2. samazina ar jonizējošā starojuma avota uzbūvi un lietošanu saistītos draudus darbinieka vai citas personas veselībai un dzīvībai, ņemot vērā jonizējošā starojuma ietekmi, elektriskās strāvas triecienu un mehānisko bīstamību;

10.3. sagatavo paredzamo darbu specifikai atbilstošus mērinstrumentus;

10.4. nodrošina gatavību radiācijas avārijām un to seku novēršanai;

10.5. nodrošina darbinieku kvalifikācijas atbilstību veicamajiem pienākumiem;

10.6. nodrošina radiācijas drošības un kodoldrošības kvalitātes nodrošināšanas programmas izstrādi;

10.7. sagatavo fiziskās aizsardzības prasībām atbilstošu jonizējošā starojuma avota glabātavu;

10.8. izstrādā jonizējošā starojuma avota izmantošanai atbilstošu vides monitoringa programmu.

11. Darbību veikšanai, kas saistītas ar medicīnisko apstarošanu, darbu vadītāja kvalifikācija atbilst šādiem kritērijiem:

11.1. radiodiagnostikā:

11.1.1. iegūts ārsta radiologa sertifikāts radiodiagnostikā, ārsta radiologa sertifikāts radioterapijā vai medicīnas fizika izglītība un vismaz divu gadu darba pieredze ar jonizējošā starojuma avotiem radiodiagnostikā, ieskaitot arī to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības vai radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos. Ja radiodiagnostikā izmanto radionuklīdus, nepieciešama vismaz divu gadu pieredze darbā ar radioaktīvajām vielām medicīnā;

11.1.2. iegūts radiogrāfera sertifikāts un vismaz piecu gadu darba pieredze ar jonizējošā starojuma avotiem radiodiagnostikā, ieskaitot arī to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības vai radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos. Ja radiodiagnostikā izmanto radionuklīdus, nepieciešama vismaz triju gadu pieredze darbā ar radioaktīvajām vielām medicīnā;

11.2. radioterapijā – iegūts ārsta radiologa sertifikāts radioterapijā vai medicīnas fizika izglītība un vismaz triju gadu darba pieredze ar jonizējošā starojuma avotiem radioterapijā, ieskaitot arī to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības vai radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos. Ja radioterapijā izmanto radionuklīdus, nepieciešama vismaz triju gadu pieredze darbā ar radioaktīvajām vielām medicīnā;

11.3. zobārstniecībā – iegūts sertifikāts zobārsta specialitātē vai ārsta radiologa sertifikāts, medicīnas fizika vai radiogrāfera izglītība un vismaz viena gada pieredze darbā ar jonizējošā starojuma avotiem radiodiagnostikā, ieskaitot arī to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības vai radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos. Ja zobārstniecības praksē tiek veikti arī zobu panorāmas rentgenuzņēmumi, zobārstam jābūt papildu izglītībai šādu izmeklējumu veikšanai.

12. Darbību veikšanai, kas nav saistītas ar medicīnisku apstarošanu, darbu vadītāja kvalifikācija atbilst šādiem kritērijiem:

12.1. iegūta augstākā izglītība;

12.2. apgūta izglītības iestādes izstrādāta kursu programma radiācijas drošības un kodoldrošības jomā vai apgūta programma medicīnas fizikas jomā. Papildu apmācība radiācijas drošības un kodoldrošības jomā nav nepieciešama, ja veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kuru radītā kopējā jonizējošā starojuma dozas jauda viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir mazāka vai vienāda ar 0,1 Sv/h, un darbu vadītājs augstākās izglītības programmā apguvis apmācību priekšmetus radiācijas ķīmijā, radioķīmijā, radiobioloģijā, kodolfizikā, radiācijas fizikā vai ar kodolreaktoru, kodoldegvielas pārstrādes cikla vai radioaktīvo atkritumu pārstrādes uzņēmumu projektēšanu un ekspluatāciju saistītas mācību programmas;

12.3. iegūta pieredze darbā ar jonizējošā starojuma avotiem, ieskaitot arī to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos:

12.3.1. vismaz viena gada pieredze, ja veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kuru radītā kopējā jonizējošā starojuma dozas jauda viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir mazāka vai vienāda ar 0,1 Sv/h;

12.3.2. vismaz triju gadu pieredze, ja veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kuri nav minēti šo noteikumu 12.3.1.apakšpunktā.

13. Darbību veikšanai, kas saistītas ar apstarošanu veterinārmedicīniskajā praksē, darbu vadītājam ir nepieciešama augstākā veterinārmedicīniskā izglītība un veterinārmedicīniskās prakses sertifikāts.

14. Ja iesniedzējs izmanto tikai tādu jonizējošā starojuma avotu, kura apkalpošana neparedz tiešu darbinieku klātbūtni un jonizējošā starojuma ekspozīcijas dozas jauda viena metra attālumā ir mazāka par 1 μ Sv stundā, darbu vadītāja kvalifikācija atbilst šādiem minimālajiem kritērijiem:

14.1. iegūta vispārējā vidējā vai profesionālā vidējā izglītība;

14.2. apgūta izglītības iestādes izstrādāta kursu programma radiācijas drošības un kodoldrošības jomā;

14.3. vismaz viena gada darba pieredze darbā ar jonizējošā starojuma avotiem.

15. Attiecībā uz darbu vadītāju operators nodrošina:

15.1. apmācību radiācijas drošības jautājumos izglītības iestādes izstrādātas kursu programmas ietvaros – ne retāk kā reizi piecos gados. Šāda apmācība nav nepieciešama, ja darbības veic ar jonizējošā starojuma avotiem, kuru radītā kopējā jonizējošā starojuma dozas jauda viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir mazāka vai vienāda ar 0,1 Sv/h, un:

15.1.1. darbu vadītājs augstākās izglītības programmā apguvis mācību priekšmetus radiācijas ķīmijā, radioķīmijā, radiobioloģijā, kodolfizikā, radiācijas fizikā vai ar kodolreaktoru, kodoldegvielas pārstrādes cikla vai radioaktīvo atkritumu pārstrādes uzņēmumu projektēšanu un ekspluatāciju saistītas mācību programmas;

15.1.2. darbu vadītājs vada darbus veterinārmedicīniskajā praksē;

15.2. ārpuskārtas mācības un zināšanu pārbaudi, ja mainās darba vai amata pienākumi, kā arī tiek ieviesta jauna aparatūra vai jauna procedūra darbā ar jonizējošā starojuma avotiem.

16. Lai veiktu darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, darbiniekam nepieciešama vismaz vispārējā vidējā vai profesionālā vidējā izglītība un apgūta izglītības iestādes izstrādāta kursu programma radiācijas drošības un kodoldrošības jomā. Papildus apgūta programma radiācijas drošības un kodoldrošības jomā darbiniekam nav nepieciešama, ja darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kuru radītā kopējā jonizējošā starojuma dozas jauda viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir mazāka vai vienāda ar 0,1 Sv/h, veic:

16.1. veterinārārsts veterinārmedicīniskajā praksē, ja tas ieguvis veterinārmedicīniskās prakses sertifikātu;

16.2. darbinieks, kurš augstākās izglītības programmā apguvis mācību priekšmetus radiācijas ķīmijā, radioķīmijā, radiobioloģijā, kodolfizikā, radiācijas fizikā vai ar kodolreaktoru, kodoldegvielas pārstrādes cikla vai radioaktīvo atkritumu pārstrādes uzņēmumu projektēšanu un ekspluatāciju saistītas mācību programmas.

17. Kvalifikācijas un izglītības prasības darbiniekiem, kuri veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem medicīnā, nosaka Ārstniecības likums.

18. Attiecībā uz darbinieku operators nodrošina:

18.1. instruktāžu (par ko izdara atzīmi attiecīgā žurnālā) par radiācijas drošības jautājumiem ne retāk kā vienu reizi gadā;

18.2. apmācību radiācijas drošības jautājumos izglītības iestādes izstrādātas kursu programmas ietvaros ne retāk kā reizi piecos gados. Atkārtota apmācība ik pēc pieciem gadiem nav nepieciešama, ja darbības ar jonizējošā starojuma